

ÍNDEX

- 1. INTRODUCCIÓ**
- 2. OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ**
- 3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS**
- 4. MÈTODE DE TREBALL**
- 5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS**
- 6. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC**
- 7. CONCLUSIONS**
- 8. INVENTARI del MATERIAL**
- 9. ESTUDI DEL MATERIAL**
- 10. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA**
 - 10.1. PLANIMETRIA**
 - 10.2. FOTOGRAFIA**
- 11. BIBLIOGRAFIA**

1. INTRODUCCIÓ

La realització de les obres consistents en la construcció d'un edifici al solar que limita amb la plaça de Sant Cugat del Rec i el carrer Fonollar, han afectat el subsòl, el qual ha esdevingut fèrtil des del punt de vista arqueològic. Aquestes obres estan promogudes per l'empresa *Procivesa*, la qual ha encarregat a l'empresa d'arqueologia *Atics, sl*, la realització de la intervenció arqueològica.

El solar esmentat es troba al barri de Santa Caterina (Ciutat Vella), dins d'una Àrea d'Interès Arqueològic. Per aquest motiu, durant els mesos d'octubre i novembre de l'any 1998, moment en el que s'iniciaven les obres en qüestió, es va realitzar una primera actuació arqueològica, dirigida per l'arqueòleg Joan Piera (Atics, s.l.). Aquesta va consistir en la realització d'un sondeig a la banda sud del solar. D'altra banda, després de fer els rebaixos per a la fonamentació del nou edifici i mentre es duia a terme aquesta primera intervenció arqueològica, es va poder detectar al cantó nord-oest del tall, l'existència de diferents estructures (parets i pous) d'entre les quals cal destacar un enterrament d'època romana.

És per tot això, que des de la Secció d'Arqueologia Urbana de l'Institut Municipal de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona es va creure necessari dur a terme una segona intervenció arqueològica, per documentar i contextualitzar aquesta tomba d'època romana. L'excavació arqueològica es va iniciar l'1 d'octubre i va finalitzar el 22 del mateix mes de l'any 1999, sota la direcció de Marta Fàbregas.

2. OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Com ja hem explicat en l'apartat anterior, l'objectiu principal era la documentació arqueològica de la zona oest del solar afectat per l'obra, on s'havia pogut detectar en el tall, l'existència d'un enterrament que es preveia d'època romana. Evidentment no es podia excavar únicament l'enterrament i és per això que es va decidir dur a terme una segona actuació arqueològica en aquest solar.

Aquesta actuació arqueològica va esdevenir d'urgència i no es va poder realitzar en extensió. Per tant, com que les obres de la construcció de l'edifici no preveien el desmunt de terres en aquesta àrea (que estava destinada a esdevenir un pati interior), es va creure convenient dur a terme un sondeig per tal de conèixer l'estratigrafia arqueològica de la zona on s'havia detectat l'enterrament.

El sondeig doncs, es va realitzar a l'exterior de l'angle nord-oest del nou edifici. Tenia forma trapezoidal i unes mesures de 2'9 x 3'4 x 2'6 x 3'6 metres. I es va arribar a una profunditat màxima de 3'2 metres.

3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS

Antecedents Històrics

El solar que ens ocupa, cal emmarcar-lo en la zona de les necròpolis tardanes de la *Barcino* romana. Malauradament, no existeix fins al moment cap treball de síntesi sobre aquest tema, tot i que darrerament ha aparegut una aproximació sintètica que actualitza totes les noves dades que ens proporcionen les nombroses excavacions arqueològiques que s'estan duent a terme en els últims anys ¹.

En aquesta visió general del món funerari baix imperial, es diferencien tres àrees o zones de localització de les necròpolis en relació amb la seva situació geogràfica dins el territori de *Barcino*, que són les següents:

. Una primera zona d'enterraments situada dintre el *pomerium* de la ciutat emmurallada, és a dir, aquelles necròpolis urbanes. Quantitativament no són molts i la majoria d'ells estan situats i relacionats directament amb el conjunt episcopal visigòtic de *Barcino*. Quedarien emmarcats cronològicament entre els segles VI-VII d. C.

. Una segona àrea d'enterraments, situada fora del recinte clos de la ciutat, en la seva perifèria immediata, però relacionada íntimament amb ella. Són les zones de necròpolis anomenades suburbanes, ja que es localitzen en el *suburbium* de *Barcino* (la franja aproximada d'una milla romana al voltant de tot el perímetre de la ciutat). Es tracta del nombre de tombes i de zones cementirials més nombrós dels excavats fins al moment. Cronològicament, els enterraments caldria situar-los entre els segles IV-VI d.C.

¹ PUIG i VILA, FERRAN (1999): "Mon funerari de Bàrcino", a *Del romà al romànic. Història, art i cultura de la Tarraconense Mediterrània entre els segles IV i X*.

Dintre aquesta zona suburbana, destaca pel nombre de tombes localitzades, una gran àrea de cementiri situada al NE de la ciutat (l'actual sector de Ribera), seguint el traçat del ramal de la Via Augusta que unia *Barcino* amb el Maresme i el Vallès.

. I finalment, aquelles zones de necròpolis que es localitzen en les zones més allunyades de la ciutat, és dir en la seva àrea rural o *ager*, però dintre del territori de *Barcino*. Delimitat aquest, de manera general, per les muntanyes de Montjuïc i Collserola i el riu Besòs. La seva datació s'hauria d'adscriure entre els segles V-VII d. C.

Així, aquest solar es trobaria situat dins la gran zona de necròpolis existent en el NE de la ciutat de *Barcino*, en la seva àrea suburbana. Aquest cementiri estaria situat immediatament després de les muralles, a banda i banda d'un eix viari importantíssim, el ja citat brançal de la Via Augusta, fossilitzat en els actuals carrers de Corders i Carders.

Les diferents troballes realitzades tant al nord com al sud d'aquest eix, s'extenen per l'actual sector de Ribera, però semblen no ocupar-lo totalment. És probable que la necròpoli estigués organitzada a partir de diversos elements de referència: el precedent de l'existència d'una necròpoli altimperial que devia estructurar-se al voltant de la via principal que es dirigia vers al nord, l'existència d'alguns camins secundaris, la topografia de la zona, possibles llocs de culte més primitius ... Així ens ho evidencien la localització d'enterraments marcant alineacions, concentracions de tombes, diferents estructuracions espacials de la necròpolis...

Els límits d'aquesta extensa àrea cementirial vindria marcada per les mateixes muralles de la ciutat; per la banda de muntanya, la plaça Antoni Maura (pel costat més proper a l'Avinguda de la Catedral); per la zona de mar s'aproparia pràcticament fins a l'antiga platja; i, en direcció Besós, es prolonga per diferents sectors isolats com per la zona del Born o l'Avinguda de Francesc Cambó.

El barri de La Ribera, on estava ubicada l'església de Sant Cugat del Rec, era al segle X una zona sense urbanitzar amb aiguamolls i diverses rieres, de les que cal assenyalar la del Merdançà o riera de Sant Joan, que discorria, aproximadament, per l'actual Via Laietana i desembocava molt a prop d'on està l'església de Santa Maria del Mar. La documentació que tenim de l'època és un xic imprecisa i no serà fins al segle XI, quan aquesta és més abundant, i ja es parla de zones habitades fora de muralles. Fins aleshores hem de suposar que la zona està ocupada per amplies zones de camps i horts. L'església de Sant Cugat del Rec es consagrarà el 1023, a la seva acta consta que el seu promotor Guislabert, bisbe de Barcelona, era l'administrador i se la dota dels delmes i primícies de fidels.

A principis del segle XI tenim notícia d'assentaments al voltant de les vies de comunicació de la ciutat. La Ribera es va articular al llarg de la primitiva via romana, o camí d'entrada a la ciutat en un primer moment, al principi l'església se la coneix com a Sant Cugat del Camí. La construcció del rec comtal i de l'edificació de varis molins seran els elements que revitalitzaran la zona. A mitjans del segle XI hi ha tres referències de "vila nova" en una àrea suburbana que està situada entre Sant Cugat de Camí i Sant Pere de les Puelles. Aquesta documentació

Succesió, l'any 1714, i sota el regnat de Felip V, es decideix la construcció d'una fortalesa militar, (La Ciutadella) dins dels terrenys que actualment ocupa el parc de "La Ciutadella". La seva construcció i la seva zona de seguretat als voltants, provoca l'enderroc d'una part important del barri, concretament la zona situada a ponent de Santa Maria del Mar.

L'enderroc, entre juliol de 1715 i finals del 1718, implica com efecte immediat la densificació del barri de La Ribera i els conseqüents canvis urbanístics: la construcció dels arcs entre edificis (ocupant espai públic) i el creixement de l'alçada de les construccions preexistents .

Reformes posteriors d'importància rellevant seran els traçats de nous carrers per facilitar el descongestionament de la trama medieval. El nou reordenament urbà és fruit d'una política d'obertura de línies rectes de circulació. La creació del carrer Princesa, planificat l'any 1849 i executat i inaugurat el 1853, s'emmarcaria dins aquesta nova política urbanística.

En aquesta època també cal fer esment de l'enderrocament de "La Ciutadella", amb l'única excepció de la capella militar. Aquest acció comporta una remodelació i urbanització de la zona ocupada per aquesta estructura, amb la construcció del parc abans esmentat, el mercat del Born i diversos edificis de vivendes a la zona.

El 1830 es realitzaran obres per l'ampliació de l'església de Sant Cugat del Rec, però amb la Setmana Tràgica es destrueix pràcticament tota, salvant-se només l'estructura. Al 1909 es reconstrueix per l'arquitecte Josep Maria Pericas però al 1936 es destrueix totalment i els

seus materials són emprats per fer altres edificacions. Durant la guerra civil el solar queda afectat pels bombardejos, la zona es cobreix amb runa per terraplenar-la, i al seu lloc es construeix una petita plaça. Sant Cugat del Rec es torna a edificar el 1944, aquest cop al carrer Princesa.

Antecedents arqueològics

El 1952 es va realitzar la primera excavació de la que tenim constància a la placeta on antigament estava ubicada l'església de Sant Cugat del Rec. Les obres varen ser dutes a terme per A. Arribas i Ana Mª Adroer. Van consistir en fer una sèrie de cates a la plaça i al lloc on havia d'estar ubicada la sagristia. Els treballs varen posar al descobert els murs de part de l'església i un pou on estaria la nau central d'aquesta. Dins el reblliment del pou varen sortir fragments de ceràmica vidriada catalana. També va sortir una fossa comuna amb ceràmica datada del segle XVIII, i tota una sèrie d'enterraments al cantó est.

No va ser fins l'any 1998, quan es va realitzar una altra intervenció arqueològica. Aquesta fou dirigida per l'arqueòleg Joan Piera i va consistir en la realització d'un sondeig a la banda sud del solar, a tocar d'unes antigues parets, on es conservaven arcs de mig punt. Els resultats d'aquesta excavació no van permetre donar més informació sobre la relació d'aquestes amb l'antiga església de Sant Cugat del Rec.

D'altra banda, després de fer els rebaixos per a la fonamentació del nou edifici i mentre es duia a terme aquesta intervenció arqueològica,

es va poder detectar al cantó nord-oest del tall, l'existència de diferents estructures (parets i pous) d'entre les quals cal destacar un enterrament d'època romana.

4. MÈTODE DE TREBALL

Tot i que l'actuació arqueològica realitzada consistís en un petit sondeig, la metodologia emprada és la mateixa com si es tractés d'una excavació arqueològica en extensió, ja que la tasca de l'arqueòleg continua sent la de recollir la major quantitat de dades possibles sobre les troballes i així poder-ne donar una informació històrica detallada.

Per tal d'aconseguir aquest últim objectiu, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta excavació s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements i estrats que s'exhumen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (u.e.) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, el qual està compost per plantes i per seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i sincrònica, de les troballes realitzades. I finalment el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

Cal esmentar també, el tractament que donem al material que ens apareix durant els treballs d'excavació. En primer lloc es renta amb aigua i cada peça es sigla, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència

(codi del jaciment, any i unitat estratigràfica). I en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que ténen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal de que quedin individualitzades.

5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

L'actuació arqueològica va consistir en l'excavació manual d'un sondeig, les mesures del qual ja s'han apuntat anteriorment i que aproximadament eren de 3 x 3 metres.

En primer lloc es va haver d'aixecar el paviment actual (u.e.: 1) que estava format per rajols, els quals cobrien un rebliment (u.e.: 2) format per runa d'època molt actual. Coberta per aquest nivell es va documentar una estructura a la banda est i sud del sondeig. Es tractava de dos murs (u.e.: 3 i 4), disposats en forma de T i bastits amb cairons. Adossat a aquests dos murs hi havia un paviment (u.e.: 7, 8 i 9), de factura molt heterogènea, fruit de petites reformes, les quals van ser considerades individualment. Encara cobert pel rebliment u.e.:2, es va documentar una petita estructura (u.e.:5) de forma semicircular, que tallava el mur u.e.: 3. Aquesta estructura tenia una profunditat d'uns 50 cm i constituïa una mena de dipòsit, el rebliment de la qual (u.e.: 6) també ens va donar un moment d'amortització d'època recent.

A la resta de la cala, on quedava lliure d'estructures, es va documentar un segon nivell de reompliment, de composició molt semblant al primer però amb una quantitat de runa inferior. Aquest mateix estrat també es va documentar una cop desmuntats el paviment i el mur u.e.: 4. Pel que fa al mur u.e.: 3, no es va desmontar ja que quedava a tocar del tall est de la cala i per tant no destorbava la correcta continuació de l'excavació arqueològica. A més, a mesura que s'anava excavant l'u.e.: 10, es va observar que el mur u.e.: 3 recolzava sobre un

altre mur (u.e.: 12) de factura molt diferent, ja que estava format per pedres de petit tamany i lligades amb morter de calç. Aquest mur era solidari i feia angle amb un altre mur (u.e.: 11) que estava situat a tocar de l'angle nord de la cala. L'amplada d'ambdues parets (u.e.: 11 i 12) oscil·lava, respectivament, entre els 30 i els 40 cm i la llargada entre els 85 i els 110 cm.

Cobert pel rebliment u.e.: 10 es va detectar un altre nivell de reompliment (u.e.: 15 i 19) format per terra lleugerament argilosa, que contenia alguns fragments de teules i de ceràmica. Aquest estrat quedava doblement tallat: per la banda est, el tallava de dalt a baix, la rasa de fonamentació del mur u.e.: 12 i per la banda oest quedava retallat per una important bossada.

Aquesta bossada estava formada per un retall (u.e.: 16) de forma més o menys ovalada que, tot i que no es va poder excavar en la seva totalitat ja que sobrepassava els límits del sondeig, tenia una amplada mínima de 110 cm, una llargada de 250 i una profunditat de 110 cm. El retall quedava omplert per dos rebliments. El superior (u.e.: 17) tenia una profunditat de 50 cm i estava format per terra fosca i una important quantitat de material constructiu, bàsicament totxanes. El rebliment inferior (u.e.: 20) també contenia molta runa però la terra era més solta i menys fosca.

Un cop excavada aquesta bossada i ocupant gairebé la mateixa zona ens va aparèixer un pou (u.e.: 21), el qual, en part, quedava tallat per aquesta. Es tracta d'un pou de planta circular, bastit a la part superior

amb petites pedres i una important quantitat de morter i a la part inferior, excavat a la mateixa argila natural. La paret bastida amb pedres tenia una amplada de poc més de 30 cm. i la profunditat màxima que es va poder documentar era de 85 cm. A l'interior del pou es va excavar un únic rebliment (u.e.: 31), que estava format per argila fosca poc compactada, amb bossades de sorra, algunes pedres, nòdols de calç, material constructiu i una important quantitat de material ceràmic. D'aquest estrat se'n van excavar uns 150 cm de profunditat, però es va creure convenient aturar l'excavació en aquest punt, ja que esdevenia molt difícil i es preveia que no ens aportaria més informació de l'obtinguda fins al moment. A més, el fet de que l'obra constructiva no afectés aquesta zona del solar, i encara menys a aquesta profunditat, es garantia la conservació d'aquest estrat.

A l'altra banda del solar que no restava ocupat pel pou, el rebliment u.e. 15 cobria un altre sediment (u.e.: 22). Estava format per terra argilosa i contenia una important quantitat de pedres soltes de tamany mitjà. Al voltant del pou hi havia una acumulació d'aquestes pedres, no obstant no presentaven cap forma en la seva situació ni eren prou representatives com perquè ens permetin parlar d'una estructura. Sobre aquest estrat també se situaven els murs u.e.: 11 i 12, descrits anteriorment.

L'estrat u.e.: 22 cobria en tota la seva totalitat un nivell de terra compactada (u.e.: 23). Es tractava de terra argilosa, de color vermell, amb alguns carbonets i alguns nòdols de morter de calç. No obstant, aquest nivell no apareixia arreu del sondeig sinó que hi havia algunes

bossades on havia desaparegut. A més, el seu gruix tampoc era homogeni, ja que en algunes zones (sobretot a l'entorn del pou) arribava a tenir 20 cm, mentre que en d'altres només en tenia 3 o 4 cm.

Aquest nivell de terra compactada cobria diferents estrats. Al nord del solar cobria una petita bossada (u.e.: 28), de forma ovalada i amb unes mesures de 140 x 80 cm i una profunditat de 40 cm. L'estrat (u.e.: 29) que omplia aquest forat estava format per terra solta amb alguns fragments de *tegulae*. A la banda sud també es va documentar un altre retall (u.e.: 25), de grans dimensions però de forma desconeguda ja que una important part d'aquest, sobrepassava els límits del sondeig. A la part superior estava reomplert per un estrat (u.e.: 26) format per argila vermella i amb un gruix de 12 cm. Aquest estrat cobria un segon rebliment (u.e.: 27), format per sorra groga molt fina i amb un gruix de 80 cm. I finalment, al fons del retall hi havia un tercer nivell (u.e.: 39), de terra fosca i argilosa amb alguns carbonets i una profunditat de 30 cm. I a la resta de la cala, i cobert per l'estrat u.e.: 23 es va documentar un nivell (u.e.: 24) de terra fosca, lleugerament argilosa, amb una profunditat d'uns 15 cm.

Cobert per aquest estrat es van documentar dos estrats més, que una vegada excavats es va veure que formaven part d'un mateix nivell arqueològic. És a dir, per una banda es documentà l'u.e. 30, que consistia en un sediment de terra marró, mentre que per l'altra, hi havia l'u.e. 32 que estava formada per un sediment més vermellós que, a més, contenia petits nòdols de morter de calç. Ambdós nivells es barrejaven i es confonien, sense poder trobar una relació física clara. És per això, que a

nivell pràctic s'han considerat fruit d'un mateix moment històric.

Aquest nivell tenia una profunditat d'uns 80 cm. i restava tallat pels 8 enterraments que vam poder documentar. Tots ells eren inhumacions d'individus adults, dels quals se n'ha hagut de deixar un sense excavar. L'ordre del següent llistat correspon a l'ordre de la seva aparició durant les tasques d'excavació.

Enterrament 1: Se situava a l'angle sud-est de la cala. Es conservava només una part de l'individu inhumat, ja que el crani i part del tronc, fins a l'alçada de l'estèrnon estava desaparegut a causa de la construcció del pou, abans esmentat. La resta de l'individu, es trobava en un estat de conservació bastant bo, però malauradament no es va poder detectar la fossa, ni el sistema usat per a l'enterrament. La orientació era nord-sud.

Enterrament 2: El seu estat de conservació era molt precari tot i que els fèmurs es trobaven *in situ*. També es van poder recuperar alguns altres ossos que formaven part del tronc i de la pelvis, tot i que es trobaven totalment desubicats. Es va trobar a la banda oest de la cala. No es conservava cap indicatiu de la fossa. La orientació era est-oest.

Enterrament 3: És l'únic que es va deixar sense excavar, ja que es va localitzar a la part més occidental i es posava per sota els fonaments de l'edifici del costat. En canvi, per la part més oriental estava totalment tallat per la construcció del pou. Utilitza un sistema d'enterrament totalment diferent als altres: es tractava d'una tomba feta amb una caixa

de construcció, mitjançant dos murets (d'uns 10 cm de gruix) de pedres lligades amb argamassa i allisats per la banda interna. De la inhumació només es van detectar algunes vèrtebres que no estaven en connexió. La orientació de la tomba és est-oest.

Enterrament 4: Es trobava en un deplorable estat de conservació. No es conservava cap indicatiu de la fossa i els ossos que van aparèixer (part del crani i mandíbula) es trobaven en total desconexió. La orientació per tant, és impossible de conèixer. Es va trobar aproximadament al centre del sondeig.

Enterrament 5: Es tracta d'un individu, les característiques del qual són molt semblants a l'enterrament 1, ja que també es troba tallat per la construcció del pou, en aquest cas a l'alçada de la pelvis. Curiosament, se situa justament sota l'enterrament 1, separant-se d'aquest per tres fragments de tègules disposades com una coberta, però totalment remogudes. La fossa tampoc s'ha pogut detectar i la orientació era nord-sud.

Enterrament 6: És l'individu que s'havia documentat en la secció causada per la fonamentació del nou edifici, que ja ha estat explicat en l'apartat *Introducció i justificació dels treballs*. Curiosament, també ocupava el mateix espai que els enterraments 1 i 5, ja explicats, però amb la orientació totalment invertida, és a dir, sud-nord. Així doncs, l'individu restava cobert per l'individu de l'enterrament 5 i també quedava tallat pel pou, a partir de la part inferior dels fèmurs.

En aquest cas, es va poder intuir la fossa, la qual estaria formada per un retall de forma rectangular al sòl, i estaria coberta per tègules, tot i que aquesta coberta es trobava en un estat de conservació bastant precari. També es va recuperar un clau de ferro sota una de les tègules, fet que ens indica l'existència d'una caixa de fusta.

Enterrament 7: Es tracta d'una inhumació que es conservava molt precàriament. Es trobava sota l'enterrament 2 i només es va detectar *in situ* una part de les cames, les quals ens indicaven una orientació est-oest. De la fossa no se'n va poder detectar cap indici.

Enterrament 8: És l'enterrament més ben conservat i també el més interessant des del punt de vista arqueològic. Va aparèixer al centre del solar aproximadament. Estava format per una gran fossa, de forma rectangular retallada a l'argila natural. El sistema d'enterrament estaria format per una coberta de tègules, que cobriria una caixa de fusta que contindria l'individu inhumat, la qual estaria sobre una base de quatre pedres situades de dues en dues als dos extrems de la fossa.

Cal destacar que la capçalera de la fossa no estava ocupada per l'individu, sinó que formava un espai, que no estava cobert per cap tègula i que contenia dues àmfores (trencades ja en l'antiguitat) i una llàntia. A hores d'ara no podem donar una correcta explicació d'aquesta troballa, ja que falta fer un estudi exhaustiu de les peces trobades.

6. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

UNITAT ESTRATIGRÀFICA: 1

DESCRIPCIÓ: Paviment de rajoles quadrades, de color gris i amb decoració de quatre cercles en cascuna d'elles. Cota inicial: 6'66 m. s.n.m. Fotografia núm.: 1.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Recolza en: 2

DATAció: segle XX.

U.E.: 2

DESCRIPCIÓ: Estrat que constitueix un farciment format per terra i runa (grans nòdols de morter, totxanes, pedres...). Cota inicial: 6'62 m. s.n.m.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 1

Cobreix: 3, 4, 5, 6, 7, 8 i 9

DATAció: segle XX

U.E.: 3

DESCRIPCIÓ: Mur construït amb cairons i units amb morter, que va en direcció nord-sud. Té una amplada de 16 cm i es conserva una llargària mínima de 2'8 metres. Cota inicial: 6'54 m. s.n.m.; cota final: 6'02 m. s.n.m. Fotografies núm.: 1, 2, 3, 4, 5, 8 i 9.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

És solidari a: 4

S'hi adossa: 5 i 7

S'adossa a: 11 i 12

Hi recolza: 2

DATACIÓ: segle XIX

U.E.: 4

DESCRIPCIÓ: Mur construït amb cairons (30 x 15 cm) i units amb morter, que va en direcció est-oest. Té una amplada de 16 cm i es conserva una llargària mínima de 3 metres. Cota inicial: 6'52 m. s.n.m.; cota final: 6'40 m. s.n.m. Fotografia núm.: 1.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

És solidari amb: 3

Se li adossa: 7 i 9

Hi recolza: 2

Recolza en: 10

Talla: 12

DATACIÓ: segle XIX

U.E.: 5

DESCRIPCIÓ: Estructura de forma més o menys semicircular, formada per pedres irregulars i lligades amb una gran quantitat de morter de calç. Cota inicial: 6'52 m. s.n.m.; cota final: 6'02 m. s.n.m. . Fotografies núm.: 1, 2, 3, 4, 5, 8 i 9.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

S'adossa a: 3

Hi recolza: 2

Recolza en: 10

Talla: 12

Reomplert per: 6

DATACIÓ: segle XIX

U.E.: 6

DESCRIPCIÓ: Rebliment de sorra, algun fragment de rajol i aguna pedra petita. Cota inicial: 6'52 m. s.n.m.; cota final: 6'10 m. s.n.m. .

Fotografies núm.: 1, 2, 3 i 4.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 2

Reomple: 5

DATACIÓ: segle XIX

U.E.: 7

DESCRIPCIÓ: Paviment de rajols o cairons quadrats (30 x 30 cm), lligats amb morter de calç de color groguenc. Cota inicial: 6'45 m. s.n.m.; cota final: 6'42 m. s.n.m. Fotografia núm.: 1.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

En contacte amb: 8

S'adossa a: 3

Hi recolza: 2 i 4

Recolza en: 10

DATACIÓ: segle XIX

U.E.: 8

DESCRIPCIÓ: Part d'un paviment format per dues pedres ben escairades, unides amb morter de calç. Cota inicial: 6'45 m. s.n.m.; cota final: 6'42 m. s.n.m. Fotografia núm.: 1.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

En contacte amb: 7

Hi recolza: 2

Recolza en: 10

DATAció: segle XIX

U.E.: 9

DESCRIPció: Paviment de rajols (30 x 15 cm) units amb morter de calç de color blanc. Cota inicial: 6'45 m. s.n.m.; cota final: 6'42 m. s.n.m.

Fotografia núm.: 1.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Hi recolza: 2 i 4

DATAció: segle XIX

U.E.: 10

DESCRIPció: Estrat format per terra i runa (pedres, teules i nòdols de morter). Cota inicial: 6'36 m. s.n.m.; cota final: 5'94 m. s.n.m.

Fotografia núm.: 1.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

S'adossa a: 3 i 11

Cobert per: 2, 4, 5, 7, 8 i 9

Cobreix: 15, 16 i 17

DATAció: segle XIX

U.E.: 11

DESCRIPció: Mur format per pedres lleugerament desbastades i unides amb morter de calç. Té una amplada de 40 cm i una llargària de 2 metres i va en direcció est-oest. Cota inicial: 6'36 m. s.n.m.; cota final: 5'24 m. s.n.m. Fotografies núm.: 2, 3, 4, 5, 7, 8 i 9.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

És solidari amb: 12

S'hi adossa: 3, 10 i 15

Hi recolza: 2

Tallat per: 16

DATAció: segle XIX

U.E.: 12

DESCRIPCIÓ: Mur format per pedres lleugerament desbastades i unides amb morter de calç i va en direcció nord-sud. Cota inicial: 6'02 m. s.n.m.; cota final: 5'18 m. s.n.m. Fotografies núm.: 2, 3, 4, 5, 6, 8 i 9.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

És solidari amb: 11

S'hi adossa: 6, 10, 14 i 15

Hi recolza: 3

Tallat per: 4 i 5

DATAció: segle XIX

U.E.: 13

DESCRIPCIÓ: Rasa de fonamentació del mur u.e.: 12. Cota inicial: 5'94 m. s.n.m.; cota final: 5'16 m. s.n.m. Fotografies núm.: 2, 3 i 4.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 10

Talla: 15

Omplert per: 14

DATAció: segle XIX

U.E.: 14

DESCRIPCIÓ: Farciment de la rasa de fonamentació (u.e.: 13). Cota inicial: 5'94 m. s.n.m.; cota final: 5'16 m. s.n.m. Fotografies núm.: 2, 3 i 4.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

S'adossa a: 12

Cobert per: 10

Reomple: 13

DATAció: segle XIX

U.E.: 15

DESCRIPCIÓ: Estrat format per un sediment de terra marronosa, lleugerament argilosa. Cota inicial: 5'94 m. s.n.m.; cota final: 5'16 m. s.n.m. Fotografies núm.: 2, 3 i 4.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Igual a: 19

S'adossa a: 11 i 12

Cobert per: 10

Tallat per: 13 i 16

DATAció: segle XVIII

U.E.: 16

DESCRIPCIÓ: Retall al terreny, de forma aproximadament ovalada i unes mesures de 2'5 metres x 1 metre. Cota inicial: 5'94 m. s.n.m.; cota final: 4'72 m. s.n.m. Fotografies núm.: 3 i 4.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Talla: 11, 15 i 21

Reomplert per: 17 i 20

DATACIÓ: segle XIX

U.E.: 17

DESCRIPCIÓ: Rebliment del retall (u.e.: 16) format per terra fosca i una gran quantitat de totxanes, moltes d'elles senceres. Cota inicial: 5'94 m. s.n.m.; cota final: 5'32 m. s.n.m. Fotografia núm.: 3.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 10

Cobreix: 20

Reomple: 16

DATACIÓ: segle XIX

U.E.: 19

DESCRIPCIÓ: Estrat format per un sediment de terra marronosa, lleugerament argilosa. Cota inicial: 5'94 m. s.n.m.; cota final: 5'16 m. s.n.m. Fotografies núm.: 2, 3 i 4.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Igual a: 15

S'adossa a: 11 i 12

Cobert per: 10

DATACIÓ: segle XVIII

U.E.: 20

DESCRIPCIÓ: Rebliment molt semblant al nivell u.e.: 17, però de terra marró i més clara. També conté una important quantitat de runa. Cota inicial: 5'32 m. s.n.m.; cota final: 4'72 m. s.n.m. Fotografia núm.: 4.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 17

Cobreix: 131, 132 i 133

Reomple: 16

DATACIÓ: segle XIX

U.E.: 21

DESCRIPCIÓ: Pou de planta circular que retalla l'argila natural. La part superior de les parets, que ténen una amplada d'entre 25 i 30 cm, estan bastides amb una gran quantitat de morter de calç groguenc i pedres petites. A la part inferior les parets del pou són la mateixa argila natural. Cota inicial: 5'22 m. s.n.m.; cota final: 3'22 m. s.n.m. Fotografies núm.: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17 i 27.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Hi recolza: 15

Tallat per: 16

Reomplert per: 31

S'hi adossa: 22 i 23

Talla: 111, 112, 113, 131, 132, 133, 161, 162 i 163

DATACIÓ: segles XIV-XV

U.E.: 22

DESCRIPCIÓ: Sediment format per una important quantitat de pedres grans (que possiblement podrien haver format part d'una estructura) i terra argilosa. Cota inicial: 5'22 m. s.n.m.; cota final: 4'78 m. s.n.m. Fotografies núm.: 5, 6, i 7.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 15

Cobreix: 23

S'adossa a: 21

Tallat per: 16

DATACIÓ: segles XV-XVI

U.E.: 23

DESCRIPCIÓ: Estrat format per terra compactada, de color vermellós. Conté carbonets i petits nòdols de morter de calç. Cota inicial: 4'78 m. s.n.m.; cota final: 4'70 m. s.n.m. Fotografia núm.: 6.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

S'adossa a: 21

Cobert per: 22

Cobreix: 24, 25, 26, 28, 29, 111, 112 i 113

DATACIÓ: segles XIV-XV

U.E.: 24

DESCRIPCIÓ: Sediment format per terra fosca i de color marró. Cota inicial: 4'70 m. s.n.m.; cota final: 4'60 m. s.n.m. Fotografies núm.: 7 i 8.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 23

Cobreix: 30, 121, 123, 141 i 143

Tallat per: 25 i 28

DATACIÓ: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 25

DESCRIPCIÓ: Retall d'una possible sitja, la planta de la qual només se n'ha documentat una part. Cota inicial: 4'70 m. s.n.m.; cota final: 3'50 m. s.n.m. Fotografies núm.: 7, 9, 10, i 27.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Talla: 24 i 32

Cobert per: 23

Reomplert per: 26, 27 i 39

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 26

DESCRIPCIÓ: Sediment format per terra vermellosa i de factura molt argilosa. Cota inicial: 4'70 m. s.n.m.; cota final: 4'60 m. s.n.m.

Fotografies núm.: 7.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobreix: 27

Cobert per: 23

Reomple: 25

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 27

DESCRIPCIÓ: Nivell format per sorra fina de color groc. Cota inicial: 4'60 m. s.n.m.; cota final: 3'82 m. s.n.m. Fotografies núm.: 9 i 10.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 26

Reomple: 25

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 28

DESCRIPCIÓ: Retall al terreny, de forma ovalada de 80 x 140 cm. Cota inicial: 4'70 m. s.n.m.; cota final: 4'36 m. s.n.m. Fotografies núm.: 8, 9 i

10.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 23

Talla: 24 i 30

Reomplert per: 29

DATACIÓ: segles XIV-XV

U.E.: 29

DESCRIPCIÓ: Rebliment del retall u.e.: 28, format per terra argilosa, algunes *tegulae* i alguna pedra petita. Cota inicial: 4'70 m. s.n.m.; cota final: 4'36 m. s.n.m. Fotografia núm.: 8.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 23

Reomple: 28

DATACIÓ: segles XIV-XV

U.E.: 30

DESCRIPCIÓ: Rebliment de color marró molt heterogeni, amb alguns nòdols de terra argilosa. Cota inicial: 4'60 m. s.n.m.; cota final: 4'12 m. s.n.m. Fotografies núm.: 9, 10, 11, 13, 14, 15 i 16.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 24

Cobreix: 111, 112, 113, 121, 123, 141, 143, 151, 153, 161, 163, 171 i 173.

Tallat per: 21, 25 i 28

DATACIÓ: Zona meitat segle IV

U.E.: 31

DESCRIPCIÓ: Rebliment del pou (u.e.: 21) format per terra argilosa

fosca, amb bossades de sorra, pedres i nòdols de morter de calç. Cota inicial: 5'22 m. s.n.m.; cota final: 3'22 m. s.n.m. Fotografies núm.: 12 i 13.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 20

Reomple: 21

DATAció: segle XV

U.E.: 32

DESCRIPció: Nivell de terra argilosa de color vermell que conté petitíssims nòdols de morter de calç. Cota inicial: 4'60 m. s.n.m.; cota final: 4'12 m. s.n.m. Fotografies núm.: 9, 10, 11, 15, 18 i 19.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 24, 141 i 143

Tallat per: 21, 25, 28 i 30

Cobreix: 112, 121, 123, 141, 143, 162, 171 i 173

DATAció: 2ona meitat segle IV

U.E.: 35

DESCRIPció: Estrat format per una important quantitat de fragments d'àmfora, algunes pedres i algunes teules. La terra és molt argilosa, de color vermell i s'assembla molt a l'argila natural. Cota inicial: 4'32 m. s.n.m.; cota final: 4'26 m. s.n.m. Fotografia núm.: 20.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 32

Cobreix: 36

DATAció: 2ona meitat segle IV

U.E.: 36

DESCRIPCIÓ: Estructura rectangular que sembla una plataforma, ja que només està formada per una sola filera de pedres, de forma irregular i lligades en sec. L'estructura té unes mesures de 100 x 60 cm. Cota inicial: 4'26 m. s.n.m.; cota final: 4'16 m. s.n.m. Fotografies núm.: 21, 23 i 27.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Hi recolza: 35

DATAció: 2ona meitat segle IV

U.E.: 39

DESCRIPCIÓ: Rebliment de terra fosca, argilosa i que conté una important quantitat de carbonets. Cota inicial: 3'84 m. s.n.m.; cota final: 3'50 m. s.n.m. Fotografies núm.: 18 i 23.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Reomple: 25

Cobert per: 27

DATAció: *post quem* 2ona meitat segle IV

U.E.: 111

DESCRIPCIÓ: Individu adult en posició decúbit supí i orientat nord-sud. L'estat de conservació era força precari, ja que des del cap fins a l'estèrnon havia desaparegut, a causa de la construcció del pou (u.e.: 21). Es trobava situat en una fossa molt mal conservada (u.e.: 112) i malauradament la coberta havia desaparegut totalment. Cota inicial: 4'69-4'62 m. s.n.m. Fotografies núm.: 9 i 10.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Talla: 30

En contacte amb: 113

Cobert per: 23

Cobreix: 152 i 153

Tallat per: 21

Omple: 112

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 112

DESCRIPCIÓ: Fossa que omple l'individu u.e.: 111. No s'ha pogut detectar clarament, però s'han detectat alguns fragments de teula que ens han permès intuir-ne els seus límits. Fotografies núm.: 9 i 10.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Omplert per: 111 i 113

Talla: 24, 30 i 32

Cobert per: 23

Tallat per: 21

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 113

DESCRIPCIÓ: Rebliment de terra en contacte amb l'individu u.e.: 111.

Cota inicial: 4'69-4'62 m. s.n.m. Fotografies núm.: 9 i 10.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Talla: 30

En contacte amb: 111

Omple: 112

Cobert per: 23

Tallat per: 21

Cobreix: 152 i 153

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 121

DESCRIPCIÓ: Individu adult en desconexió i orientat oest-est. El seu estat de conservació és molt dolent i únicament s'ha conservat en connexió els femurs, la pelvis dreta i el cubit dret. No s'ha pogut documentar cap indici de la fossa. Cota inicial: 4'69 m. s.n.m. Fotografies núm.: 9 i 10.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 24

Talla: 30 i 32

En contacte amb: 123

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 123

DESCRIPCIÓ: Rebliment que es trobava associat a l'individu (u.e.: 121), tot i que al tractar-se d'un enterrament molt mal conservat, aquest rebliment es confonia molt pels estrats propers (u.e: 24, 30 i 32). Cota inicial: 4'69 m. s.n.m. Fotografies núm.: 9 i 10.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 24

Talla: 30 i 32

En contacte amb: 121

DATACIÓ: 2ona meitat segle IV

U.E.: 131

DESCRIPCIÓ: Individu adult, inhumat del qual només s'han pogut detectar algunes vertèbres totalment remogudes. De fet, aquest enterrament no es va poder excavar, ja que la major part no estava al descobert: la part més occidental es trobava per sota els fonaments de l'edifici del costat i la part més oriental quedava totalment tallada per la construcció del pou. Cota inicial: 4'68 m. s.n.m. Fotografies núm.: 12 i 13.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Tallat per: 21

Omple: 132

En contacte amb: 133

Cobert per: 20

DATACIÓ: *post quem* 2ona meitat segle IV

U.E.: 132

DESCRIPCIÓ: Es tracta de la fossa que omple l'individu (u.e.: 131). És un sistema d'enterrament totalment diferent als altres: es tractava d'una tomba feta amb una caixa de construcció, mitjançant dos murets (d'uns 10 cm de gruix) de pedres lligades amb argamassa i allisats per la banda interna. L'amplada de la fossa és de 70 cm mentre que la llargària la desconeixem. La orientació de la tomba és est-oest. Cota inicial: 4'76-4'72 m. s.n.m. Fotografies núm.: 12, 13, 15 i 17.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 20

Tallat per: 21

Omplert per: 131

DATACIÓ: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 133

DESCRIPCIÓ: Rebliment de terra fosca i argilosa. Fotografies núm.: 12 i 13.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

En contacte amb: 131

Omple: 132

Tallat per: 21

Cobert per: 20

DATACIÓ: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 141

DESCRIPCIÓ: Individu adult que es trobava en un deplorable estat de conservació. Únicament es va poder documentar part del crani i de la mandíbula, els quals es trobaven en total desconexió. La orientació per tant, és impossible de conèixer. Es va trobar aproximadament al centre del sondeig. No es conservava cap indici de la fossa. Cota inicial: 4'59-4'50 m. s.n.m. Fotografies núm.: 9 i 10.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Talla: 30 i 32

Cobert per: 24

En contacte amb: 143

DATACIÓ: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 143

DESCRIPCIÓ: Rebliment que es trobava associat a l'individu (u.e.: 141), tot i que al tractar-se d'un enterrament molt mal conservat, aquest rebliment es confonia molt pels estrats propers (u.e: 24, 30 i 32). Cota inicial: 4'59-4'50 m. s.n.m. Fotografies núm.: 9 i 10.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Talla: 30 i 32

Cobert per: 24

Cobreix: 32

En contacte amb: 141

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 151

DESCRIPCIÓ: Es tracta d'un individu adult en posició decúbit supí, les característiques del qual són molt semblants a l'individu u.e.: 111, ja que també es troba tallat per la construcció del pou (u.e.: 21), en aquest cas a l'alçada de la pelvis. Curiosament, se situa justament sota l'enterrament 1. La orientació era nord-sud. Cota inicial: 4'50-4'47 m. s.n.m. Fotografies núm.: 11, 12, 13, 14 i 15.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 111, 113 i 152

En contacte amb: 153

Talla: 30

Cobreix: 162

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 152

DESCRIPCIÓ: La fossa no s'ha pogut detectar però sí que han aparegut tres fragments de *tegulae* que formarien part de la coberta d'aquesta, tot i que en el moment de l'excavació ja estaven totalment remogudes. Cota inicial: 4'60-4'53 m. s.n.m. Fotografies núm.: 11, 13, 14 i 15.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 111 i 113

Cobreix: 151 i 153

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 153

DESCRIPCIÓ: Rebliment que s'associa a l'individu u.e.: 151 i que està format per terra solta i fosca. Cota inicial: 4'50-4'47 m. s.n.m. Fotografies núm.: 11, 12, 13, 14 i 15.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

En contacte amb: 151

Cobert per: 111, 113 i 152

Talla: 30

Cobreix: 162

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 161

DESCRIPCIÓ: És l'individu que s'havia documentat en la secció causada per la fonamentació del nou edifici. Curiosament, també ocupava el mateix espai que els enterraments u.e.: 101 i 105, ja explicats, però amb la orientació totalment invertida, és a dir, sud-nord. És un individu adult en posició decúbit supí. Així doncs, l'individu també quedava tallat pel pou, a partir de la part inferior dels fèmurs. Cota

inicial: 4'49-4'31 m. s.n.m. Fotografies núm.: 13, 14, 15, 16 i 17.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Talla: 30

Cobert per: 162

En contacte amb: 163

Omplert per: 162

Tallat per: 21

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 162

DESCRIPCIÓ: Es tractaria de la fossa, la qual estaria formada per un retall de forma rectangular al sòl i estaria coberta per tègules, tot i que aquesta coberta es trobava en un estat de conservació bastant precari. També es va recuperar un clau de ferro sota una de les tègules, fet que ens indica l'existència d'una caixa de fusta. Fotografies núm.: 11, 12, 13, 14, 15 i 16.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 151 i 153

Omplert per: 161 i 163

Talla: 32

Tallat per: 21

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 163

DESCRIPCIÓ: Rebliment de terra fosca i solta. 4'49-4'30 m. s.n.m. Fotografies núm.: 13, 14, 15, 16 i 17.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Talla: 30

Cobert per: 162

En contacte amb: 161

Omple: 162

Tallat per: 21

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 171

DESCRIPCIÓ: Es tracta d'una inhumació que es conservava molt precàriament. Es trobava sota l'individu (u.e.: 122) i només es va detectar *in situ* una part de les cames (fèmurs, túbies i peronès) les quals ens indicaven una orientació est-oest. De la fossa no se'n va poder detectar cap indici. Cota inicial: 4'47 m. s.n.m. Fotografies núm.: 18 i 19.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Talla: 30 i 32

En contacte amb: 173

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 173

DESCRIPCIÓ: Rebliment de terra solta. Cota inicial: 4'47 m. s.n.m. Fotografies núm.: 18 i 19.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Talla: 30 i 32

En contacte amb: 171

DATAció: *post quem* Zona meitat segle IV

U.E.: 181

DESCRIPCIÓ: És l'individu més ben conservat. Va aparèixer al centre del solar aproximadament. Es tracta d'un individu adult en posició decúbit supí i orientat en direcció oest-est. Cota inicial: 4'07-3'92 m. s.n.m. Fotografies núm.: 23 i 24.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 182

Cobreix: argila natural

En contacte amb: 183

Omple: 182

DATAció: 2ona meitat segle IV

U.E.: 182

DESCRIPCIÓ: Es tracta d'una gran fossa, de forma rectangular retallada a l'argila natural. El sistema d'enterrament estaria format per una coberta de tègules, que cobriria una caixa de fusta que contindria l'individu inhumat, la qual estaria sobre una base de quatre pedres situades de dues en dues als dos extrems de la fossa. Cota inicial: 4'16 m. s.n.m.; cota final: 3'80.

Cal destacar que la capçalera de la fossa no estava ocupada per l'individu, sinó que formava un espai, que no estava cobert per cap tègula i que contenia material ceràmic. Fotografies núm.: 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26 i 27.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

Cobert per: 30 i 32

Talla: argila natural

Omplert per: 181 i 183

DATAció: 2ona meitat segle IV

U.E.: 183

DESCRIPció: Rebliment format per terra solta i marronosa, que conté una important quantitat de material ceràmic i quatre pedres que farien de base a la caixa de fusta, contenedora de l'individu inhumat. Cota inicial: 4'10 m. s.n.m.; cota final: 3'80. Fotografies núm.: 23, 24, 25 i 26.

RELACIONS ESTRATIGRÀFIQUES:

En contacte amb: 181

Cobert per: 182

Omple: 182

Cobreix: argila natural

DATAció: 2ona meitat segle IV

7. CONCLUSIONS

Els resultats d'aquesta intervenció arqueològica posen de manifest l'existència de continuïtat ocupacional en la zona. És per això que exposem aquests resultats de manera cronològica, agrupats en quatre grans fases.

En primer lloc trobem una **1era Fase** que situem durant el segle XIX i principis del segle XX. Durant aquest moment, aquesta zona estaria ocupada per habitatges, integrats en l'urbanisme de la ciutat. Hem pogut excavar dos senzills murs, fets de maons, que es trobaven en forma de "T" i un gran retall al terreny, el qual és omplert de runa: material constructiu (maons, teules, pedres), ferros i material ceràmic, que es troba a la banda oest de la cata, de forma més o menys ovalada i d'una llargària mínima d'uns tres metres (la totalitat del sondeig), una amplada, també mínima, d'1 metre i una profunditat aproximada de 60 cm. Així doncs, podem dir que es tracta d'una zona molt vital, ja que en aquest curt interval de temps, hem pogut documentar dos moments constructius diferents.

La **2ona Fase**, que cronològicament s'emmarca durant el segle XVIII, l'hem documentat a través d'un terraplenament o anivellament del terreny de poc més de mig metre de profunditat. En un moment no gaire posterior trobem una fase constructiva formada per dos murs. Són parets fetes de pedres bastant irregulars, lligades amb morter de calç i amb algunes teules. L'alçat aproximat d'ambdós és lleugerament inferior al metre.

La **3era Fase** correspon a l'època baix medieval. Hi ha, per tant, un important salt cronològic, que va des del segle XVIII fins a l'època baix medieval (segle XV). Ens trobem, a l'igual que en la primera fase,

en una zona urbanitzada, que ens ve confirmada per l'existència d'un pou. El pou tenia un diàmetre extern d'1'5 metres i el gruix de la paret era d'entre 30 i 35 cm. Es van poder diferenciar, clarament, dues tècniques constructives. La part superior estava feta amb carreuons, regulars, ben desbastats i lligats amb una important quantitat de morter de calç; l'alçària màxima conservada era de 84 cm. En canvi, la resta de paret estava senzillament retallant el terreny (estrats romans anteriors i l'argila natural). La secció d'aquest pou tenia una boca més estreta (que era precisament la que estava construïda amb carreuons) que la resta de l'estructura. Per la tipologia d'aquest, així com pel moment de la seva amortització (segle XV), podem situar la construcció del pou entre els segles XIV i XV.

La quarta fase se situa durant l'època romana tardana i comprèn diferents moments d'ocupació, els quals podem sintetitzar en :

- Un primer moment, a la Zona meitat segle IV d.C., format per un gran terraplenament del terreny. La funció d'aquest anivellament ens és desconeguda, ja que es veié molt alterat en èpoques posteriors. Tampoc sabem si amb anterioritat a aquest terraplè aquesta zona estava ocupada.
- Un segon moment, cronològicament situable amb un *post quem* de la Zona meitat del segle IV d.C., que s'usa aquest espai com a necròpolis.

Pel que fa a les tombes, estan retallant i encabides dintre el nivell de terraplenament abans citat. Per la tipologia de la seva fossa, els enterraments localitzats, es poden diferenciar en tres grups (vegeu les

corresponents fixxes a l'apartat de Repertori Estratigràfic):

- aquells que estan mancats de fossa, ja que el seu estat de conservació és molt precari. Són els Individus 121, 141 i 171, els quals només conserven part dels ossos i molts d'ells estan en desconexió anatòmica.
- els enterraments que es troben situats a l'entorn del pou i tallats per aquest. Es tracta dels individus 111, 131, 151 i 161. Llurs fosses eren de *tegulae*, encara que en cap dels cassos es conservaven senceres. Cal esmentar la peculiaritat de la fossa de l'individu 131, que es tractava d'una caixa feta d'obra, de la qual només se'n va poder documentar una petita part, ja que per una banda quedava tallada pel pou, i per l'altra restava fora els límits del sondeig.
- i l'individu 181 que és l'únic que es trobava en bon estat de conservació i tenia una fossa molt completa.

D'altra banda, també associat amb aquest moment de transformació de l'espai com a necròpolis, va aparèixer una estructura formada per una filada de pedres irregulars i cobertes per un nivell de fragments d'àmfores. Malauradament, no es va poder conèixer la totalitat d'aquesta estructura ja que s'ampliava cap al nord, traspasant l'àrea del sondeig. Aquest fet, fa que la seva funcionalitat sigui de difícil interpretació.

Així doncs, aquest solar es trobaria situat dins la gran zona de necròpolis existent en el NE de la ciutat de *Barcino*, en la seva àrea suburbana. Aquest cementiri estaria ubicat immediatament després de les muralles, a banda i banda d'un eix viari importantíssim, el ja citat brançal de la Via Augusta, fossilitzat en els actuals carrers de Corders i

Carders. Fins al moment, el solar excavat i que ens ocupa ara, seria el límit septentrional d'aquesta extensa àrea funerària.

- I un tercer moment d'ocupació de l'època romana tardana, però també amb un *post quem* cronològic de la 2ona meitat del segle IV d.C., format per:
 - una nova anivellació del terreny que amortitza la zona com a necròplis
 - i un gran retall, el qual està omplert amb dos nivells: el superior d'argila i l'inferior de sorra, el qual contenia material d'època romana (àmfores i tègules). Una hipòtesis de l'ús d'aquest retall podria ser l'extracció d'argiles.

9. ESTUDI DEL MATERIAL

A continuació presentem un estudi del material arqueològic aparegut en les unitats estratigràfiques que considerem més representatives per a l'estudi dels resultats.

La **U. E. 10** pertany a un nivell de reompliment que es trobà a tota la cala i cobert pels estrats més moderns que dataven del segle XX. El material que es va documentar apareix bastant barrejat cronològicament, ja que hi ha desde vaixel·la del segle XIX, fins a un fragment informe de Blava de Barcelona (s. XV). El grup que domina quantitativament és el de la ceràmica vidriada on trobem les següents formes: gerres, gerretes, cànirs i un fragment de fruiter. El segueix el grup de plats de ceràmica blava catalana (s. XVII). I ja en molta menys quantitat trobem fragments informes de ceràmica oxidada, un plat de ceràmica de Poblet, alguns fragments informes de Reflex Metà·lic i dos plats d'Influència del Renaixement (s.XVIII). Per tant creiem que la cronologia d'aquest estrat es pot situar en el segle XIX

La **U. E. 14** es tracta del rebliment de la rasa de fonamentació del mur U. E. 12. Es van documentar pocs fragments de ceràmica, la majoria dels quals pertanyen a gerretes de ceràmica vidriada i a fragments informes de ceràmica oxidada. Cal destacar un plat de blava catalana (s.XVII), un fragment d'escudella de blava de Barcelona (s.XV) i dos fragments de pisa (s.XIX). És per això que datem la rasa i evidentment els murs, en el segle XIX.

La **U.E. 15** és un altre reompliment que apareix a tota la cala i que té una profunditat d'uns 80 cm. En aquest cas, hem documentat una quantitat bastant important de material ceràmic. Altra vegada, el grup majoritari és de la ceràmica vidriada, que ens ofereix una variada tipologia de formes: plats, olles, gerres, greixoneres, gibrells, bacins, poals, bols i gerretes. També trobem ceràmica oxidada que pertany a tenalles, cànirs i olles, aquestes últimes també es troben representades amb algun fragment de ceràmica reduïda. Un altre grup important és de la ceràmica vidriada blanca, on es poden observar plats, escudelles, un pitxer i un saler. A continuació trobem plats i escudelles de blava catalana. I seguidament passem als grups minoritaris, que estan representats per pocs fragments i que són del tipus de: blava de Barcelona, blava de Paterna-Manises, blava amb reflex metàl·lic, verd i manganès, reflex metàl·lic, influència del Renaixement i T. S. Africana A.

Cal fer esment de l'existència de quatre monedes, les quals també ens reafirmen l'ampli ventall cronològic que es desprèn de l'estudi de la ceràmica. Les monedes són: un diner de Jaume I (post. 1258), un ceutil d'Alfons V de Portugal (1438-1481) un diner de Ferran II (1493 post.) i un diner de Joana i Carles (1523 post.).

Així doncs, malgrat l'ampli ventall cronològic que ens ofereix la ceràmica com també les monedes, creiem adient situar aquest estrat en el segle XVIII.

La **U. E. 17** i la **U. E. 20** les tractarem conjuntament, ja que ambdúes formen part del rebliment d'una gran bossada. La ceràmica vidriada és el grup més representatiu ja que trobem: gibrells, bacins, canonades, cassoles, plats, olles, gerretes i un setrill. Li segueix el grup de ceràmica oxidada amb: gerres, tests, bacins i gerretes. La resta de tipus ceràmics són molt escadussers. Tenim un plat de Verd i Manganès, alguns plats de blava catalana i un fragment de Paterna-Manises.

La **U. E. 22** es tracta d'un nivell que s'adossa al pou medieval. Altre cop la ceràmica vidriada és el grup més nombrós i està diferenciada per aquestes formes: greixoneres, poals, morters, olles, gerres, gerretes i gibrells. Un altre grup important és la vidriada blanca, amb gots, plats, escudelles i morters. La ceràmica de verd i manganès està representada per plats i pitxers. I finalment, i de manera molt escadussera, trobem tres petits fragments de Reflex Metà·lic.

La **U. E. 24** és un nivell, en el qual ha aparegut poc material ceràmic. Trobem ceràmica comuna bescuitada (una vora), alguns fragments de comuna romana, dos fragments de T. S. Sudgàlica, alguns fragments de comuna africana i un fragment de T. S. Africana A.

D'àmfores predomina la tarraconesa (sobretot la forma Pascual 1) i també hi ha algun fragment de bètica i africana.

La cronologia se situa a partir del segle III.

La **U. E. 27** i la **U. E. 39** són els rebliments de la bossada U. E. 25. Únicament es van documentar alguns fragments de ceràmica a mà, alguns de comuna romana i de comuna africana. També hi havia alguns

fragments d'àmfora tarraconesa i cinc fragments d'àmfora africana, entre ells un pivot. La cronologia se situa a partir del segle III.

La **U. E. 29** es tracta del rebliment del retall de la U. E. 28. Presenta una ceràmica molt variada, ja que trobem exemples d'època romana i altres d'època medieval, cosa que ens fa pensar en l'aprofitament de terres per a reomplir el retall. D'època romana hi ha fragments de comuna romana i de comuna africana i alguns fragments d'àmfora bètica i tarraconesa. D'època medieval trobem ceràmica vidriada (plat), ceràmica oxidada, un fragment de vidriada blanca i un fragment de ceràmica valenciana de Verd i Manganès.

La **U. E. 31** és l'estrat d'amortització del pou. Hi ha una important quantitat de material ceràmic, la cronologia del qual és força homogènia. Cal però, fer una excepció, ja que trobem alguns fragments de ceràmica d'època romana (àmfora tarraconesa, ceràmica comuna i un fragment de T.S. indeterminada), els quals segurament vindrien d'una aportació de terres feta per a reomplir el pou.

La resta del conjunt està formada per ceràmica vidriada (gibrells, poals, morters, setrills, greixoneres, plats, olles, cubells, alfàbies, càntirs, bacins, gerretes, gerres i una sitra). Un altre grup representatiu és de la ceràmica blava de Barcelona (bols, plats i gerretes), així com també el de la ceràmica vidriada blanca (plats, bols i pitxers). El conjunt de Verd i Manganès i de Manganès sol també és bastant important, i hi trobem plats, bols i un pot de farmàcia. Ja molt més escadussera és la ceràmica de Reflex Metàl·lic, de la qual hi ha un bol, una gerra i combinada amb blau, un altre bol.

La **U. E. 30** i **U. E. 32** és un mateix estrat d'anivellament, el qual és tallat pels enterraments, a excepció de l'Enterrament 8, que el cobreix. El material ceràmic recuperat està format per: una gerra de ceràmica grisa de la costa catalana, varis fragments de comuna romana, un fragment de parets fines, tres fragments de T. S. Sudgàlica, nombrosos fragments de comuna africana (formes Hayes 27, Hayes 197, Hayes 23b i Ostia I) i tres fragments de T. S. Africana A. També trobem àmfores itàliques (forma Dressel 1), bètiques, nombrosos fragments d'àmfora tarraconesa (sobretot de la forma Pascual 1) i predomina l'àmfora africana (a destacar una vora de la forma Keay IV-V).

Cal destacar la troballa d'una moneda de coure, que es troba molt desgastada i que ens dóna una cronologia que va del 348-364 d.C.

Els materials ceràmics ens situen a l'entorn de finals del segle III, tot i que la moneda ens amplia aquest horitzó cronològic amb un *post quem* de la 2ona meitat del segle IV.

La **U. E. 35** es tracta d'un nivell format únicament per àmfores (tarraconesa del tipus Pascual 1 i sobretot àfricana) i dòlia.

La **U. E. 153** és el rebliment de l'interior d'una tomba. Únicament hi ha una vora de comuna africana, assimilable a la forma Hayes 196 i tres fragments d'àmfora indeterminada. A destacar un fragment de marbre blanc.

La **U. E. 163** és el rebliment de l'interior d'una tomba. Únicament trobem una base de ceràmica comuna romana, un petit informe de vidriada romana (segles II-III d.C.), un altre fragment d'àmfora

tarraconesa, un d'africana i una vora de dòlia.

La **U. E. 183** és el rebliment de l'interior d'una tomba. Es tracta de l'enterrament més complert. En primer lloc trobem alguns fragments de ceràmica comuna romana, alguns de comuna africana i una vora d'imitació de comuna africana (forma Hayes 27). D'àmfores predomina l'africana (cal destacar una vora del tipus Keay IIIb, que conserva una estampilla inèdita al coll: *DON* o *DONI*). També hi ha algun fragment escadusser d'àmfora tarraconesa i bètica.

Cal fer especial menció d'una llàntia sencera assimilable al tipus P, grup i, del catàleg de D.M. Bailey: "A catalogue of the lamps in the British Museum, vol. II, Londres, 1980". Aquest tipus també es pot assimilar a les formes Dressel 20, Loeschke VIII, DenauveVIA, Broneer tipus XXV. A la base presenta una marca: *C () IVN () BIT ()*. Identifica el terrisser *Caius Iunius Vitus*. Es tracta d'un taller del centre d'Itàlia, segurament de les rodalies de Roma, actiu en època antonina tardana i en època dels severos (zona meitat del segle II d.C.). La marca apareix també sobre el tipus Q i M de Bailey. Segons aquest autor, alguns dels terrissers que apareixen sobre el tipus P també marquen el tipus Q, però són escassos².

La cronologia d'aquest estrat ens vé donada per la forma d'àmfora africana Keay IIIb (200-350 d.C.).

² Agraim aquesta informació al Dr. Víctor Revilla.

ÍNDEX DE LÀMINES DE MATERIAL

LÀMINA I: Perfil sencer d'un bací, format per 22 fragments, de pisa polícroma. Número d'Inventari: 103/99, 17, 1.

LÀMINA II: Perfil sencer d'un cubell, format per 2 fragments, de ceràmica vidriada amb decoració incisa. Número d'Inventari: 103/99, 31, 1.

LÀMINA III: Vora d'un test, de ceràmica vidriada. Número

d'Inventari: 103/99, 31, 2.

LÀMINA IV: Vora d'una olla, format per 8 fragments, de ceràmica vidriada. Número d'Inventari: 103/99, 31, 3.

LÀMINA V: Perfil sencer d'un bol, de ceràmica blava de Barcelona, amb decoració de palmetes. Número d'Inventari: 103/99, 31, 4.

LÀMINA VI: Vora d'un bol, de ceràmica blava de Barcelona, amb decoració esquemàtica a l'orla de peixos. Número d'Inventari: 103/99, 31, 5. Vora d'un bol, de ceràmica de Reflex Metà·lic i Blava. Número d'Inventari: 103/99, 31, 6.

LÀMINA VII: Vora d'un plat, de ceràmica de Manganès, amb decoració geomètrica. Número d'Inventari: 103/99, 31, 7.

LÀMINA VIII: Vora d'una àmfora africana, del tipus Keay III B. Al coll hi ha un segell, amb la marca *DON* o *DONI*. Número d'Inventari: 103/99, 183, 1.

LÀMINA IX: Peça sencera d'una llàntia, del Tipus P, grup i (segons D.M. Bailey (1980)). A la base es llegeix *C () IVN () BIT ()*. Número d'Inventari: 103/99, 183, 2.

10. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

10. 1. PLANIMETRIA

10. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

10. 2. FOTOGRAFIA

8. INVENTARI DEL MATERIAL

MEMÒRIA TÈCNICA DEL SONDEIG
ARQUEOLÒGIC REALITZAT
AL NORD DEL SOLAR DE SANT CUGAT DEL
REC - FONOLLAR (BARCELONA)
DURANT EL MES D'OCTUBRE DE 1999.

Marta Fàbregas i Espadaler

Abril de 2002

11. BIBLIOGRAFIA

Carreras Candi, F.: “Geografía General de Catalunya. Ciudad de Barcelona”, Barcelona.

DD. AA. (1992): “Catalunya Romànica” Vol. XX, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

DD. AA. (1995): “Història de Barcelona”, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1995.

DD. AA. (1999): “Catalunya Romànica, Del Romà al Romànic,” Enciclopèdia Catalana, Barcelona. Florensa Ferrer, A (1957): “La ciudad en la Barcelona de la edad media” dins a “Cuadernos de Arqueología e Historia”, Barcelona.

Duran i Sanpere, A (1972-1975): “Barcelona i la seva història. La formació d’una gran ciutat”, Barcelona.

Duran i Sanpere, A (1975): “Història de Barcelona, de la prehistòria al segle XVI”, Barcelona.

Galera, M et alii (1982): “Atlas de Barcelona”, Barcelona.

Ros Torner (1973): “La Ribera de Barcelona”, Barcelona.

Udina, F. (1957): “Campaña de Excavaciones Arqueológicas en Barcelona”, dins a “Cuadernos de Arqueología e Historia”, Barcelona.